

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

МАКРОЕКОНОМСКА ОСНОВА КОНЦИПИРАЊА ТРАНЗИЦИОНЕ СТРАТЕГИЈЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Апстракт

Да би се разумео процес транзиције потребно је разумети целину концепта привредних и политичких реформи у једној земљи. Три међусобно зависна програма транзиције обухватају: промену својине ка приватизацији, макроекономску стабилизацију са либерализацијом и дерегулацијом и демократизацију политичког живота. Ниједан од ових задатака се не може реализовати док се не изврше и остали, као што занемаривање једног од ових програма може дискредитовати процес демократизације и економске трансформације.

Кључне речи: *системски приступ транзиције, реална и финансијска сфера, власничка трансформација, инвестиције.*

MACROECONOMIC STRUCTURE BASE TRANSITION STRATEGY IN REPUBLIC OF SERBIA

Abstract

To understand the transition process is necessary to understand the whole concept of economic and political reforms in the country. Three mutually dependent transition programs include: a change of ownership to privatization, macroeconomic stabilization with liberalization and deregulation, and democratization of political life. None of these tasks cannot be implemented until the complete and others, such as the neglect of one of these programs may discredit the process of democratization and economic transformation.

Keywords: *systemic approach to transition, the real and financial spheres, ownership transformation, investment.*

Системски приступ при дефинисању транзиционе стратегије

Пре дефинисања транзиционе стратегије потребно је урадити анализу стања која ће дати динамички приказ свих макроекономских и привредних фактора ради сагледавања достигнутог степена развијености, досадашњих ограничења као и проблема који оптерећују рад појединих сектора. Такође је потребно дефинисати приоритетне циљеве са макроекономским пројекцијама,

односно створити конкурентну, тржишну привреду засновану на знању, са амбијентом привлачним за инвеститоре, са могућностима за запошљавање и развој.

Програм стабилног раста постсоцијалистичких привреда мора да садржи својинску и ценовну реформу, стабилизацију и стварање здравог банкарског система. Повезивање ових компоненти програма је комплексно и није могуће спровести их све у исто време. Тржишну реформу социјалистичких привреда мора да реализује држава, и том приликом врши се реорганизација целокупног привредног механизма земље.

Суштина проблема макроекономске стабилности у периоду транзиције лежи у некомпатибилности између новог тржишног окружења и понашања предузећа и очекивања која су наслеђена из прошлости. Најважнији принципи који се морају поштовати када је реч о стратегијама и приоритетима реформи земаља у транзицији је да се држава мора усмерити на оно што је најважније и што представља суштински проблем транзиције. Реформе треба да стварају погодности и прилике које треба да буду испуњене иницијативом свих у циљу решавања проблема.

Да би се ишло напред ка тржишној привреди, држава мора без одлагања омогућити приватизацију у привреди и либерализацију у економском одлучивању. Уколико се реформски захвати спроводе са оклевањем, економски колапс је изванредно познат и покушаји увођења тржишне економије пропадају. Некомплетна реформа је такође бескорисна, јер у неким случајевима неке мере могу имати поражавајуће ефекте.

Макроекономска регулација представља важан део стратегије тржишне транзиције и институционална је база како за израду нове развојне стратегије, тако и за дефинисање оквира макроекономске регулације. Савремено схватање развоја кроз процес континуираног решавања многих друштвених и економских потреба, тражи преиспитивање основних регулационих механизма привреде.

Макроекономско планирање и економска политика се схватају као ефикасан начин утицаја на развој, полазећи од тржишних и других прихваћених правила понашања. Развијају се широки инструменти економске политике и разни облици државног планирања и програмирања. Изграђује се стратегија на дужи рок, и она подразумева контролу инфлације, подстицање запослености, обезбеђење унутрашње и спољне економске стабилизације, као и структурно и стратешко прилагођавање међународном окружењу, при чему се унапређује тржишни амбијент.

Велики део трансформације привреда земаља у транзицији своди се на обликовање институција тржишног карактера. У новим условима се не прекида са макроекономском регулацијом, јер она представља услов и нужност. Привреда се широко отвара према међународном окружењу. Полази се од концепције развоја и стратешког планирања, све до праћења процеса трансформације, економског опоравка и координације вођења макроекономске политике.

У свим земаљама у транзицији један од значајних покретача економског раста и развоја и увећања богатства једне државе јесте институционално регулисано тржиште капитала, које треба да омогући слободно деловање тржишног механизма и развој предузетничке способности учесника на тржишту.

Постојање оваквог тржишног механизма условљава високи степен административног регулисања. Излаз је у развијању нове привредне структуре и конституисању интегралног тржишта. У тим процесима држава мора да преузме на себе велики део активности у циљу стварања амбијента за тржишно привређивање. Приликом предузимања интервентних мера, државни органи имају у виду знатно шире интересе. Први корак у процесу реструктурирања великих предузећа у РС преузимају државни органи ради формулисања модела реструктурирања прилагођеног његовим специфичностима. Садашња привредна кретања резултат су инерционих кретања из периода планско-тржишног привређивања.

Национална стратегија развоја РС одређује опште смернице које обухватају:

- смањење непосредне улоге државе у привреди уз делимично преношење надлежности и финансирање јавних служби у посебан сектор,
- побољшање ефикасности и учешћа политичког одлучивања, јачањем институционалног дијалога са цивилним друштвом,
- напуштање политичког избора кадрова у надзорним саветима и одборима и већа транспарентност у избору кадрова,
- координација рада надзорних служби и агенција, као и полиције и тужилаштва.

Однос промена у реалној и финансијској сфери

У циљу одржавања макроекономске стабилности битно је водити синхронизовану монетарну и фискалну политику, као и наставити са спровођењем структурних реформи. Поред ове две политике, политика доходака је најважнији инструмент за успоравање инфлације, домаће тражње и раст конкурентности. Према званичној статистици, годишњи раст зарада од 2001-2005.године био је (15%) и бржи је од пораста бруто друштвеног производа (5,5%) и продуктивности рада (5,8%). Приватизацијом појединих сектора и технолошким улагањима дошло је до раста продуктивности у тим секторима и до пораста зарада. Због пораста трошкова рада, непродуктивни сектори не могу да одрже своју профитабилност, због чега подижу цене својих производа и услуга. Негативне последице оваквих кретања огледају се у порасту инфлације и реалној апресијацији.

Мере у циљу избегавања оваквих негативних ефеката морају ићи у два правца:

- што брже завршити процес приватизације и тржишног реструктурирања привреде, где раст зарада не сме бити већи од раста продуктивности, а профите усмеравати у нове инвестиције и већу ефикасност привређивања и
- споразумима Владе РС, синдиката и послодаваца поставити механизме колективних уговора где ће се прописати минималне зараде које не смеју да расту беже од продуктивности.

Битно обележје банкарског механизма представља мобилизација и концентрација вишка финансијских ресурса, као и посредовање између финансијски суфицитних и финансијски дефицитних сектора. Транзициона стратегија у банкарству РС подразумевала је активности на институционализовању тржишног концепта банке, као пословно способне и ефикасне финансијске институције. Овај концепт реализован је својинским реструктурирањем банака, што је омогућило рекапитализацију банкарског система, чиме су створени услови за функционалну транзицију у којој банке могу да делују као ефикасни пословни системи.

У РС институционална транзиција је извршена самим конституисањем банке као акционарског друштва. Следећи корак био је враћање поверења тржишних трансактора у банкарски систем. Основу ове транзиционе стратегије чини однос између развоја финансијске сфере и развоја реалне сфере.

За формулисање транзиционе стратегије у привредном систему РС, у периоду функционисања југословенског привредног система, прихваћен је интеракциони концепт, који сматра да је потребно истовремено развијати и реалну и финансијску сферу уз међусобно условљени развој. Да ли ће једна од ових сфера имати већу или мању предност у односу на ону другу, зависи од конкретних услова и амбијента у некој привреди, од степена економске развијености, од степена деловања економских и тржишних законитости и од степена отворености националних економија и њихове повезаности са светским тржиштима.

Досадашња пракса је показала да је за земље у развоју карактеристичнији развој реалне сфере, док у високо развијеним земљама преовладава развој финансијске над реалном сфером. Ово из разлога што су високо развијене земље већ прошле ове промене и што се на њиховом примеру показало шта и у ком тренутку треба предузети од активности ради бржег развоја једне од ових двеју сфера. За српске услове привређивања предност је дата развоју финансијске сфере у односу на реалну, јер је развој финансијске сфере дуго времена био занемариван, као и због чињенице да нерационално финансијско посредовање наноси велике губитке реалном сектору. Јединствени циљ коме треба да теже и предузећа и банке у транзиционом периоду требало би да буде у чишћењу њихових биланса од дубиоза у који су запали лошим пословним политикама, и да се тако «очишћени» окрену тржишном начину привређивања.

Власничка трансформација привредних субјеката у рс

Завршавање транзиције и континуиран процес реструктурирања у предузећима су нужни за повећавање конкурентности корпоративног сектора. Да би се то довело до краја потребно је убрзати и завршити приватизацију, решити проблем великих друштвено-својинских производних система и унапредити управљање у већ приватизованим предузећима. Реформа постојећих својинских односа је неминовна пошто друштвена својина нема моћ репродукције. Губици у периоду санкција преполовили су вредност друштвеног капитала и велики број предузећа је у кризи програма, ликвидности и рентабилитета. Нека предузећа су у

потпуности изгубила способност управљања над капиталом, тако да у условима закаснелог реструктурирања имају негативну вредност сопственог капитала.

Применом «Савезног Закона о друштвеном капиталу» 1990/91.год. покренут је огроман талас приватизације у СРЈ, захваљујући пре свега изразито либералном, децентрализованом и стимулативном концепту који фаворизује раднике у предузећима. Закон практично омогућује преузимање предузећа од стране запослених уз обавезу докапитализације, чиме се наслања на самоуправни модел, омогућавајући да се радничко акционарство касније мења на тржишту капитала.

Распад државе 1991.године условио је доношење републичког закона којим се даље уређују даљи процеси институционалне приватизације и врши контрола обављених приватизација по Савезном закону. Овим законом смањује се степен приватизације извршене коришћењем «Закона о платама» и налаже се велико плаћање доприноса. Попусту запосленима се смањују од (30%) на (20%), искључује се попуст грађанима и уноси лимит да се не може сав капитал приватизовати са попустом, већ само (50%). Смањује се рок отплате са (10) на (5) година и уместо књиговодствене вредности уводи се процењена вредност која је (4-8) пута већа. Уводи се лимит од (20.000) ДЕМ за куповину акција са попустом и уводи се обавезна контрола приватизације од стране државе. Процес приватизације се успорава.

С обзиром да је 1993.године СРЈ ушла у хиперинфлацију, јавља се потреба заустављања приватизације у нестабилним условима. Тек 1994.године се усваја «Закон о измени и допуни закона о условима и поступку претварања друштвене у друге облике својине», чиме се ствара основ за ревизију свих извршених приватизација у СРЈ. У условима процењивања капитала када инфлација бележи врло високи раст, вишеструко су повећани износи имовине и капитала предузећа, чиме је онемогућена било каква приватизација. У овом периоду је доказано да нефункционисање чврсте монетарне политике не зауставља процес реструктурирања, због нереално процењеног капитала који је вишеструко увећан у условима инфлације.

Усвајањем већег броја системских закона током 1996/97. године створене су законске претпоставке за радикалне промене привредног система земље. Доношењем републичког «Закона о својинској трансформацији» заокружена је правна инфраструктура за реструктурирање предузећа у профитабилне организације. Предузећима се пружа могућност избора организационог облика зависно од компаративних предности. Законом се обезбеђује управљање предузећем од стране власника сразмерно проценту власништва у трајном капиталу, наглашава одговорност органа предузећа за управљање предузећем, конституише начело партиципације – предузеће припада и власнику, и повериоцу, и запосленом. По закону, предузећа су била дужна да до 4. јула 1998. године изврше усклађивање општих аката са одредбама закона. Предузећа су такође у обавези да утврде вредност друштвеног капитала и капитала других власника и да укупну вредност истражу у обрачунским акцијама. Морало се приступити темељној анализи постојећег стања свих функција предузећа, идентификовати проблеме и тешкоће које спречавају ефикасно пословање и развој и извршити реалну оцену тржишне позиције предузећа. Она предузећа која то нису урадила престају са

радом, над њима се спроводи поступак ликвидације и бришу се из судског регистра.

У 2003. и 2005. години «Законом о приватизацији» утврђен је нови модел приватизације који је дао значајне резултате. Процесом реструктурирања обухваћена су велика друштвена предузећа са развојним проблемима, предузећа наменске индустрије и јавна предузећа од републичког значаја. Овај процес је започео 2001. године доношењем низа закона, предузимањем одговарајућих мера и активности у области политике цена, репрограмирањем спољних дугова, обезбедјењем средстава за инвестиционо и редовно одржавање производних капацитета и неопходне инфраструктуре. У поступку реструктурирање налазило се (74) великих друштвених предузећа са (155.000) запослених.

Споријом динамиком се одвијало реструктурирање јавних републичких и локалних предузећа инфраструктурног карактера (електрична енергија, пошта, нафта, гас, железница, аеродром, шуме, воде и сл.) у периоду од 2001-2005. године. До убрзања реструктурирања дошло је током 2005. и 2006. године али у погледу смањења броја запослених, уз отпремнине из буџетских средстава, смањења дугова кроз отпис државних потраживања и поделу великих предузећа на основну и споредне делатности.

У РС је недовољно развијен сектор осигурања и домаћег тржишта капитала, али је од 2004-2006. године дошло до помака јер су донета три системска закона 2006. године, чиме је заокружен законодавни оквир који уређује финансијско тржиште у РС.

У процесу структурног прилагођавања задаци Коморе Србије огледају се у пружању помоћи предузећима код припреме и израде програма, у усклађивању развоја и давању одговарајућих мишљења по конкретним програмима, повезивању предузећа, банака и других субјеката који су заинтересовани за реализацију конкретних програма, као и повезивању са потенцијалним страним партнерима и пружању помоћи у реализацији конкретних програма. Комора мора такође да промовише развојне програме нових производа и нових технологија, да окупља и повезује предузећа у оквиру интересних групација на основу капитала, статусних промена и уговорне сарадње.

Приватизацијом се мора обезбедити јасан својински режим са доминирајућом приватном својином и државном својином у традиционалном сектору (железница, ПТТ и др.) и она мора да се спроведе комбинацијом више модела. Основни циљеви приватизације иницирају ефикасност, имовинску одговорност, јасне односе управе и власника као и компатибилност система са међународним окружењем. Основни принципи приватизације морају да буду праведност, социјална прихватљивост, јавност и правна стабилност.

Инвестиције као услов развоја земље

Макроекономски аспект дефинише инвестиције као употребу једног дела друштвеног тј. расположивог производа за замену и повећање основних фондова у привреди и ванпривредним делатностима и за повећање залиха сировина, недовршене производње и готових производа у привреди.

Инвестиције у основна средства јављају се у новчаном облику и потичу из дохотка, амортизације, кредита или се стичу бесповратним примањем од других привредних или друштвених субјеката. Укупне инвестиције у основна средства РС у 2004. години износиле су (280.456.651) динара, са највећим учешћем у прерађивачкој индустрији (61.368.831) динара, трговини на велико и мало (53.042.207) динара и саобраћају (42.918.990) динара.

Највеће остварене инвестиције у основна средства у 2004. години су у друштвеној својини у области саобраћаја, складиштења и веза (38.279.012) динара, државне управе и социјалног осигурања (28.303.664) динара и прерађивачке индустрије (24.522.798) динара.

Од укупно остварених инвестиција према карактеру изградње (115.662.223) динара, највише је у области реконструкције, модернизације и проширења постојећих капацитета (52.817.045) динара, у нове капацитете (38.570.629) динара и одржавање постојећих капацитета (24.274.549) динара.¹

У процесу инвестирања средства за инвестиције се троше на грађевинске радове, набавку и инсталирање опреме и остало (куповина лиценци и документације, истраживања за реализацију инвестиционих пројеката и сл.). Почетне етапе привредног развоја одликују доминација грађевинских објеката и мало учешће опреме у техничкој структури инвестиција. Инвестициона политика је усмерена на градњу нових привредних објеката у циљу повећања основних производних фондова. У каснијим фазама привредног развоја, инвестициона политика иницира реконструкције и модернизације већ постојећих привредних објеката. То за последицу има повећање удела опреме у техничкој структури инвестиција, све док удео опреме не постане доминирајућа ставка техничке структуре инвестиција, док је учешће грађевинских објеката на маргиналном нивоу.

Почетна фаза привредног развоја утиче на повећање запослености јер се у том периоду граде грађевински објекти који захтевају ангажовање радне снаге. Истовремено са изградњом грађевинских објеката граде се и инфраструктурни објекти. Уколико се у грађевинске објекте уграђује опрема највишег нивоа, последица ће бити веће учешће опреме у техничкој структури инвестиција, али и мање учешће радне снаге која треба да се ангажује.

Један од најтежих задатака за остваривање жељене динамике привредног раста јесте повећање учешћа фиксних инвестиција у бруто друштвеном производу са (17,3%) у 2005. години на (25%) у 2012. години. Ово повећање је могуће уколико просечни годишњи раст инвестиција до 2009. године износи око (15%). У периоду од 2006-2012. године у привреду РС треба уложити (70) миљ. \$. Од тога (23) миљ \$ уложиће се у инфраструктурне делатности (саобраћај, енергетика, телекомуникације, водопривреда и др.), док преостали део (47) миљ. \$ се улаже у корпоративни сектор.²

Када је у питању структура прерађивачке индустрије РС у 2005. години, шест профитабилних индустријских сектора генерише (64,9%) прихода и (70,2%)

¹ Републички завод за статистику, «Општине у Србији 2006.», стр. 258-269.

² «Национална стратегија привредног развоја Републике Србије од 2006.-2010.», Сл. гласник РС од 21.02.2007, с. 33

добити, док у укупном броју запослених имају учешће од (46,4%). Трећину прихода прерађивачке индустрије чине искључиво прехранбени производи, пића и дуван (32,3%). У РС су недовољно заступљене високо технолошке индустријске гране и оне генеришу свега (14,6%) прихода прерађивачке индустрије и свега (13,5%) добити.³

Општи проблем који је присутан током досадашњег процеса транзиције привреде РС је слаба искоршћеност и застарелост капацитета и опадајућа конкурентност. Инвестиције су услов реализације развоја. Инвестициона политика представља политику улагања у реализацију развоја. Она дефинише приоритете, даје основне критеријуме за селекцију инвестиционих пројеката и базира се на основним принципима развојне политике. У недостатку финансијских средстава за реализацију свих расположивих пројеката, инвестициона политика треба да пружи основне елементе за селекцију и избор пројекта.

Критички осврт на остварене токове, динамику и резултате транзиционог процеса у републици Србији

У задњих пет година економске транзиције у РС завршена је прва фаза реформи у којој је успостављена макроекономска стабилност и остварени услови за другу фазу реформи која се односи на привредни раст и структурне промене, чиме је обезбеђено повећање запослености и стандарда становништва. Привредно системске реформе од 2001. године омогућиле су стварање ефикасне тржишне привреде по стандардима Европске уније, ради стварања услова за прикључење ЕУ.

Индикатори Европске банке за обнову и развој показују да је РС успешно завршила прву фазу транзиције. На пољу инфлације у периоду од 2000-2006. године постигнута је макроекономска стабилност, инфлација је смањена са (111,9%) у 2000. години на (17,7%) у 2005. години. Значајан допринос даје рестриктивна монетарна политика Народне банке Србије, која делује у правцу апресијације девизног курса, као и успоравања кредитне активности. Политика девизног курса спровођена је у оквиру руковођеног пливајућег девизног курса. Политика економских односа са иностранством била је усмерена на припрему за интеграцију земље у Европску унију, склапању споразума о либерализацији спољне трговине, усклађивању закона са правним нормама ЕУ. Индикатор конкурентности показује напредак у 2006. години (са 1,0 на 1,7), али то није довољно. У том циљу потребно је подстицати економску активност, владавину права и створити услове за убрзанији привредни раст.

Анализа индикатор ЕБРД у 2006. години показује да је РС добила највећу оцену (4) за либерализацију цена, која представља стандарде развијених тржишних привреда, (3,7) за приватизацију малих предузећа где је транзициони процес највише одмакао и (3,3) за режим спољнотрговинске размене. Република Србија је у 2006. години остварила напредак у две области: приватизација малих предузећа и политика конкуренције. Највеће заостајање је и даље у области конкуренције,

---

³ Републички завод за статистику, «Статистички годишњак», 2007., стр. 262.

где је најнижа вредност индикатора (1,7). Просечан напредак је остварен у процесу приватизације великих предузећа, реформи банкарског сектора и реструктурирању предузећа. Скраман резултата (2) је остварен за сигурност тржишта и небанкарске финансијске институције и у области инфраструктурних реформи.⁴

Реструктурирање је обухватило и велика друштвена предузећа са проблемима у пословању, и по оцени Европске банке за обнову и развој у 2006. години тај индикатор је порастао од (1,0) (колики је био у 2001. години) на (2,3) у 2006. години.

Реформа банкарског сектора обухватила је консолидацију домаћих банака која је извршена на почетку транзиције, чиме је омогућено јачање финансијске позиције банкарског сектора и повећање нивоа капитала. Број банака је преполовљен и створени су услови за модеран и функционалан финансијски систем.

У инфраструктурним секторима усвојени су основни закони у области телекомуникација, енергетике, железнице и поштанских услуга. Власничка структура у овим областима је још увек у већинском власништву РС, али је зато започео процес реструктурирања јавних предузећа.

Привреда Републике Србије има потенцијала да снажно напредује у средњорочном периоду, али њено напредовање зависи од политичке стабилности и повољног пословног окружења. Својим законодавством РС се приближила стандардима Европске уније, а у наредном периоду се очекује реформа правосудног система и стварање одговарајућих институција.

Бројна ограничења привредном развоју у периоду после 2000. године односе се на: низак ниво укупне привредне активности (брuto друштвени производ у 2005. години износе 60% од нивоа из 1990. године), низак ниво инвестиционе активности (учешће инвестиција у основна средства у брутo друштвеном производу у периоду од 2001-2005. године било је око 15%), висок степен незапослености, унутрашњи и спољни дуг, висок спољно-трговински дефицит, социјалне тензије и сл. Додатна ограничења привредног развоја Републике Србије односе се на унутрашње сукобе, међународну изолацију, бомбардовање 90-тих година прошлог века.

Употребу брутo друштвеног производа карактерише високо учешће личне потрошње, ниско учешће инвестиција и висок спољнотрговински дефицит. Учешће брутo инвестиција у основна средства је на ниском нивоу (око 18%) и ниже је од земаља у окружењу (Бугарска 20,8%, Румунија 21,6%, Хрватска 29,4%). Ради превазилажења технолошке заосталости потребне су инвестиције од око (25%) брутo друштвеног производа. Стране директне инвестиције од 2001-2005. године и износиле су укупно (4.447) милиона УСД, и највећи део се односи на куповину дела домаћих државних предузећа и банака при приватизацији истих.⁵

Привреду РС од 2000-2005. године карактерише висок раст брутo домаћег производа по стопи од (5,2%) годишње, а у 2004. години је износио (8,4%). Забележено је високо учешће пољопривреде (15,3%), а учешће индустријске производње (око 24,4%) у брутo додатој вредности у 2005. години је нешто изнад

⁴ EBRD, «Оцена Европске банке за обнову и развој», 2006, Сл. гласник РС од 21.02.2007., стр. 25.

⁵ Републички завод за статистику, «Статистички годишњак 2006.», стр. 192.

просека Европске уније. Ниво физичког обима производње у 2005. години износио је (45,2%) нивоа из 1990. године, а у односу на 2000. годину је већи за (6,6%).⁶

У протеклих пет година транзиције остварена је ценовна стабилност. Инфлација мерена ценама на мало је смањена са (40,7%) у 2001. години на (17,7%) у 2005. години. Висок раст цена био је условљен растом цена нафте и базичних метала на светском тржишту и контролисаним ценама и монополским понашањем на домаћем тржишту. Процеси реструктурирања привреде и приватизација предузећа спроводили су се ради стварања конкурентне и отворене привреде ради укључења у процесе глобализације светске привреде.

Табела 1: Основни макроекономски индикатори (стопе раста у %), 2008.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	08/3м
БДП, реалан раст	4,8	4,2	2,5	8,4	6,2	5,7	7,5	7,1
Цене на мало (у односу на исти месец претходне године)	40,7	14,8	7,8	13,7	17,7	6,6	10,1	11,8
Базна инфлација (у односу на исти месец претходне године)	20,5	4,4	6,1	11,0	14,5	5,9	5,1	7,0
Девизне резерве НБС (мил УСД)	1169,1	2280,1	3550,1	4144,5	5842,8	11887,5	14215,8	15084,1
Извоз (у мил. УСД)	2435	2961	4358	5559	6606	8763	11798	3532
Увоз (у мил. УСД)	-4499	-6059	-8177	-11853	-11902	-15086	-20647	-6192
Незапосленост у %	21,8	24,5	26,1	23,9	25,3	26,6	24,0	24,2
Просечне зараде у ЕУР	89,9	151,7	176,7	194,4	210,4	260	347	365
БДП (у мил. УСД)	11.812	15.841	20.345	24.517	26.193	30.412	40.697	10.951

Извор: Извештај о инфлацији НБС од 15.05.2008, стр. 51, веб-сајт НБС: <http://www.nbs.yu>

Процеси реструктурирања привреде и приватизација предузећа спроводили су се ради стварања конкурентне и отворене привреде ради укључења у процесе глобализације светске привреде. У периоду од 2002-2006. године приватизовано је (1.805) предузећа. У периоду од 2002-10.11.2006. године од приватизације финансијски ефекти износе две милијарде евра прихода и обезбеђена је 1 милијарда евра за инвестиције. Тендерском приватизацијом продато је (68) предузећа, аукцијском приватизацијом продато је (1.324) предузећа, док су преко Берзе продате акције (413) предузећа.⁷

Укупне економске активности у 2007. години мерене бруто домаћим производом и исказане у сталним ценама 2002.године, имају раст од (7,5%) у односу на претходну годину. Највећи раст бележе сектор саобраћаја, трговине,

⁶ Исто, стр. 113-120.

⁷ «Закон о хартијама од вредности РС», Сл. гласник РС бр. 21. од 21.07.2007., стр. 22.

грађевинарства и финансијског посредовања. Једино сектор пољопривреде бележи пад у 2007. години од (8,1%) што је резултат суше.

Индустријска производња је наставила раст и у 2007. години и то по стопи од (4,6%), чему је највише допринео раст сектора прерађивачке индустрије који износи (5,4%). Грађевинарство бележи раст од (19,1%) што је највећи раст у последњих неколико година. Трговина на мало је наставила раст и он износи (22,8%), док је раст трговине на велико био спорији и износи (16,2%). У сектору угоститељства забележен је раст од (6,4%), док је број ноћења порастао за (10,6%). Саобраћај расте по стопи од (1,7%), телекомуникације по (39,7%), а делатност пошта од (1,5%). Број запослених је исти као и претходних година и има тенденцију малог пада од (1,2%). Зараде у 2007. години су у односу на 2006. годину веће за (19,5%).⁸

У оквиру привлачења инвестиција и решавања проблема незапослености, фискална политика је развила широку лепезу мера. У складу са «Законом о порезу на добит предузећа СРЈ» из 1996.године (чл.47. и 50 б), регионални аспект подстицања улагања подразумева подстицање привредне активности и решавање питања незапослености преко двогодишњег умањења пореза на добит предузећа у висини сразмерно оствареној добити коју је предузеће реализовало у недовољно развијеном подручју, као и петогодишње ослобађање ако у периоду улагања додатно запосли најмање пет лица на неодређено време.

Слободно формирање зарада утицало је на њихов раст по стопи од (15%), што је изнад раста укупне привредне активности и продуктивности рада.

У анализи одобрених кредита од стране Фонда за развој Републике Србије по окрузима у периоду од 2002-2006.године може се запазити да учешће недовољно развијених подручја у укупном кредитирању опада, док учешће развијених бележи пораст. Последњих година политика Фонда за развој није била у функцији подстицања регионалног развоја, што се у наредном периоду мора исправити ради спречавања диспропорција у привреди.

Закључак

Транзиција представља прелаз недовољно развијених и неефикасних привреда у тржишно оријентисане и развијене привреде. Ради се о процесу стварања тржишног привредног система, где елементе привредног система заснованог на социјалистичким принципима замењују елементи тржишне привреде.

Централни процес транзиције је приватизација и трансформација друштвене својине и друштвеног капитала, која треба да се одвија на основу јасно дефинисаних програма транзиције, уз уважавање развијених тржишних односа. Приватизација изазива ланчану реакцију промена преко које се преламају сви битни аспекти тржишне привреде. Она се у земљама у транзицији показала исувише великим проблемом, јер се одвија у ограниченим материјалним и неадекватним институционалним условима, што захтева политичке компромисе.

---

⁸ РЗС, «Саопштење републичког завода за статистику» бр. 326. од 27.12.2007., стр.2 .

Република Србија је у последњих година економске транзиције завршила прву фазу реформи у којој је успостављена макроекономска стабилност и постављени темељи за другу фазу реформи, која се односи на привредни раст и структурне промене, ради повећања запослености и животног стандарда становништва.

Литература

1. EBRD, «Оцена Европске банке за обнову и развој», 2006, Сл. гласник РС од 21.02.2007. стр. 25.
2. «Национална стратегија привредног развоја Републике Србије од 2006.-2010», Сл. гласник РС од 21.02.2007., стр. 33.
3. «Општине у Србији 2006.», Републички завод за статистику, стр. 258.-269.
4. «Саопштење републичког завода за статистику», бр. 326 од 27.12.2007., Републички завод за статистику, стр. 2.
5. «Статистички годишњак 2006.», Републички завод за статистику, стр. 192.
6. «Статистички годишњак 2007.», Републички завод за статистику, стр. 262.
7. «Закон о хартијама од вредности РС», Сл. гласник РС бр. 21. од 21.07.2007., стр. 22.